

ULOGA POLICIJE U PREVENCIJI MALOLETNIČKOG PRESTUPNIŠTVA

Jasmina Igrački

student master studija Kriminalističko-policijske akademije u Beogradu

U radu je razmatrana problematika maloletničkog prestupništva, njegove karakteristike, oblici ispoljavanja i uloga policije u prevenciji prestupništva mladih. U ovom radu, dat je kratak pregled pravnog okvira maloletničkog zakonodavstva u Srbiji. Problem maloletničke delinkvencije, njegove karakteristike, oblik izražavanja i uloga policije su od suštinskog značaja za donošenje i implementaciju programa prevencije maloletničke delinkvencije. Uloga policije u prevenciji maloletničkog prestupništva novim Zakonom o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, postala je značajna i suštinski drugačija od dosadašnje prakse. Odnos policije prema maloletnim prestupnicima zasnovan je na Zakonu o pravima deteta i maloletnih lica. Policija je u obavezi da bude u konstantnom i aktivnom kontaktu sa potencijalnim maloletnim delinkventima. Glavna uloge policije, po novom konceptu maloletničkog zakonodavstva, je sagledavanje stanja, prevencija i rešavanje problema na recipročnoj relaciji učinilac-žrtva-društvo. Rad policije sa maloletnim prestupnicima obuhvata: motivisanost, stalno usavršavanje, uspostavljanje komunikacije sa maloletnim licima, fleksibilnost, tolerantnost i razumevanje problema mladih.

KLJUČNE REČI: maloletničko prestupništvo / uloga policije u prevenciji / postupanje policije sa maloletnim licima / krivičnopravni okvir / protokol policije o postupanju

UVOD

Prestupništvo mladih je postao jedan od ozbiljnijih društvenih problema u savremenom društvu. Svedoci smo sve prisutnoj "moralnoj panici", medijskom senzacionalizmu i tendencijama ka kreiranju mitova o nadolazećem talasu mladih "superpredatora", iako kriminalitet maloletnika ipak globalno beleži

stabilan porast tokom poslednjih dekada, nasuprot imovinskim deliktima bez elemenata nasilja koja u najvećem broju zemalja danas beleži stagnaciju, ili čak silazni trend.¹

Za označavanje maloletničke delinkvencije u širem kontekstu koristi se termin prestupništvo mladih, koji se definiše kao "svako ponašanje mladih-pojedinca ili grupa mladih koje je protivdruštveno tj. društveno neprihvatljivo, odnosno kojim se krše pravne ili moralne norme određenog društva i koje izaziva društveno reagovanje u nameri da se zaštite društvena dobra i vrednosti, a i sami akteri takvog ponašanja." U literaturi se često sreću dva značenja ovog pojma: uže i šire. Prema užem značenju, maloletnička delinkvencija podrazumeva kršenje krivično-pravnih normi, odnosno vršenje krivičnih dela i prekršaja od strane maloletnih lica koja nisu navršila 18 godina života. U širem smislu, maloletnička delinkvencija, pored kršenja krivičnih i drugih pravnih normi, obuhvata i ponašanja maloletnika kojima se krše moralne norme određenog društva.

Na razvoj ličnosti, odnosno njeno sazrevanje i socijalno oblikovanje, utiču mnogi subjektivni i objektivni faktori. Zbog toga postoje ogromne razlike između pojedinaca istog uzrasta-godina života. Dakle, prestupničko ponašanje mladih određuju etiološki faktori, koji se dele na: faktore koji su vezani za ličnost i faktore socijalne sredine.

U lične faktore spadaju: psihopatske crte ličnosti, kao što su agresivnost, egocentričnost, samoprecenjivanje, nesposobnost prihvatanja drugih ličnosti, kompenzovani osećaj inferiornosti, nedostatak osećaja odgovornosti, emocionalna nestabilnost, nizak stepen tolerancije na frustracije i dr. Karakteristike ličnosti maloletnih prestupnika ne mogu biti uzrok njihovog delinkventnog ponašanja, ali mogu biti pogodne za reagovanje u negativnom smislu. Maloletnici se od odraslih razlikuju po stepenu emocionalne i intelektualne zrelosti, kao i svesti o svojim postupcima i odgovornosti za iste, što ukazuje da su maloletna lica manje odgovorna u društvenom i moralnom smislu. Okolnost da maloletna lica još nisu postigla biopsihičku i socijalnu zrelost pruža optimalne mogućnosti za vaspitanje, usvajanje kulture i socijalizaciju. Međutim, upravo zbog nedovoljne izgrađenosti mlade ličnosti, individua je u ovoj fazi razvoja istovremeno u većoj meri prijemčiva i za uticaje koji njen razvoj i ponašanje mogu usmeriti u asocijalnom-nedruštvenom i antisocijalnom ponašanju.

Faktori socijalne sredine su: deficijentna i degradirana porodica, nedostaci i neuspeh u školskom obrazovanju i vaspitanju, negativan uticaj vršnjačkih grupa, neadekvatno korišćenje slobodnog vremena, sredstva masovne komunikacije sa negativnim sadržajima, kulturna zaostalost i primitivizam, materijalno-ekonomske prilike, odsustvo službi i institucija za socijalni rad i rad sa maloletnicima i dr. Značajan faktor maloletničkog prestupništva može biti i vaspitna zapuštenost kao lišenost mladih, vaspitne brige i delovanja,

¹ Simeunović-Patić, B. (2009) Obeležja kriminaliteta maloletnika u Srbiji i perspektive adekvatnog društvenog reagovanja, *Prevenција kriminala i socijalnih devijacija*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 199.

odnosno odsustvo svesnog, planskog i svrsishodnog uticanja na njihov razvoj i formiranje.

Prestupništvo mladih, u etiološkom smislu, je rezultanta multifaktorskog delovanja na ličnost maloletnika koji se manifestuje u ponašanju koje odudara od društveno prihvatljivog modela. Istorijski posmatrano, prestupništvo mladih se javlja u najranijem periodu nastanka ljudske civilizacije, a u kasnijim fazama društvenog razvoja se sve češće ukazuje na asocijalno ponašanje mladih. Društvena reakcija na neprilagođeno ponašanje maloletnika javlja se u periodu starog veka, preko rimskog perioda do današnjih dana i u svim vremenskim periodima je prisutna u krivičnopravnoj materiji.

Prestupništvo mladih se, vremenom, modifikovalo kao društveni fenomen, kako u etiološkom tako i u fenomenološkom smislu. U naučnim saznanjima dominantan je stav da je asocijalno ponašanje mladih kompleksan psihološki, sociološki, kriminološki i medicinski problem. Iz tih razloga se prestupničko ponašanje mladih, i sa fenomenološkog i sa etiološkog stanovišta, treba posmatrati kao posebna pravno-moralna i društvena pojava. Razvojem teorijske misli o fenomenu maloletničkog prestupništva, isticane su fenomenološke specifičnosti u odnosu na kriminalitet odraslih osoba, na način da je obim pojma delinkventnog ponašanja mladih proširen i na one oblike ponašanja koji nisu normativno inkrimisani u odnosu na odrasle prestupnike. Prvo normativno razlikovanje maloletničke delinkvencije od kriminaliteta odraslih, sadržano je u posebnom maloletničkom zakonu države Ilinois u SAD-eu.² Prema odredbama ovog zakona maloletni delinkvent je definisan kao "svako dete ispod šesnaest godina koje je prekršilo bilo koji zakon države ili bilo koju gradsku ili mesnu uredbu". U kasnijim dopunama ovog zakona, pojam delinkventnog ponašanja je znatno proširen, tako je izmenama zakona iz 1907. godine, pojam delinkvencije obuhvatao veoma brojne oblike ponašanja. Ozbiljnost fenomenena prestupničkog ponašanja maloletnih lica nametao je naučne rasprave na kongresima međunarodnih organizacija, gde se promišljalo o mogućim uzrocima, oblicima i efektima maloletničke delinkvencije. Svakako da se etiološko tumačenje maloletničkog prestupništva vezivalo za tumačenje opšteg kriminaliteta kao ozbiljnog društvenog fenomena koji ugrožava vrednosni sistem jednog društva, odnosno civilizacije.

U savremenom društvu suočavamo se sa porastom maloletničkog prestupništva, praćeno pomeranjem starosne granice, recidivizmom i sve agresivnijim ponašanjem mladih, što neminovno dovodi u pitanje efikasnost postojećeg sistema krivično-pravnog reagovanja. Mnogi aspekti maloletničkog krivičnog pravosuđa, poput nedovoljne individualizacije krivičnih sankcija, nedovoljno efektni rehabilitacioni programi, loše prilagođeni ličnosti maloletnika, odsustvo adekvatnih postinstitucionalnih programa i mera, pogoduju razvoju kriminalne karijere ove osetljive kategorije prestupnika. Društvo, svakako, snosi određenu odgovornost za razvoj, ponašanje i uopšte život i zaštitu svojih članova. Kao

² Zakon je donet 1899. godine

takvo ono je u obavezi da mladima koji su "skrenuli sa pravog puta" omogućí uspešan povratak u normalne, društveno prihvatljive tokove.³ Ono što posebno zabrinjava je porast vršnjačkog nasilja. Rezultati istraživanja sprovedenog u osnovnim školama u Srbiji u okviru programa "Škola bez nasilja", govore da je nasilno ponašanje, prema izjavama učenika, prisutno i da su mu skloni i stariji i mlađi učenici, i dečaci i devojčice. U istraživanju se navodi da su u školi najzastupljeniji oblici verbalnog nasilja (vređanje, davanje pogrdnih imena, širenje laži), dok je fizičko nasilje na trećem mestu po učestalosti.

Takođe, rezultati istraživanja: "U lavirintu nasilja" (Plut i Popadić, 2007), sprovedenog u šest ustanova za decu bez roditeljskog staranja u Srbiji⁴ otkrivaju da praktično nema deteta koje je tokom boravka u ustanovi bilo pošteđeno nasilja. Više od dve trećine ispitane dece u ovim ustanovama, po sopstvenom kazivanju, izloženo je pretnjama fizičkim nasiljem koje se obično i realizuju.⁵ U strukturi oblika nasilja kojim su deca izložena su ruganje zbog etničkog porekla i porodice, spletkarenje, pretnje fizičkim nasiljem i različiti oblici fizičke agresije. Ako se zna kakve posledice ostavljaju navedeni oblici nasilja na ličnost dece i adolescenata, s pravom se fenomen asocijalnog ponašanja mladih mora svestrano, sistematično i kontinuirano proučavati.

Nasilnički kriminalitet maloletnika, poslednjih godina, beleži stalan porast na globalnom nivou i predstavlja ozbiljan društveni proble, koji je uticao na preispitivanje pravaca reformi društvenih odgovora na maloletničko prestupništvo. Raniji princip društvene reakcije zasnovan na konceptu "minimalne intervencije", u poslednje vreme se napušta i prelazi se na "efikasne i hitre odgovore na prestupničko ponašanje dece i maloletnika sa jasnom intencijom ka jačanju odgovornosti kako dece tako i roditelja". Jačanje odgovornosti i razvoj prevencije predstavljaju osnovne pretpostavke uspešnog odgovora na kriminalitet maloletnika.

Društvena reakcija i preventivne mere moraju da se odnose, ne samo na kriminal u doslovnom smislu, nego i na "*antisocijalno ponašanje*". Svaka država mora, između ostalog, imati razvijene programe koje se odnose na prevenciju kriminala sa elementima nasilja, kriminala opojnik droga, imovinskih delikata, a posebno delikata koje čine maloletnici.

MESTO I ULOGA POLICIJE U PREVENCIJI PRESTUPNIŠTVA MLADIH

Usvajanjem Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica⁶, u Srbiji se po prvi put maloletničko pravosuđe uređuje kao poseban sistem i u tom smislu reguliše celokupan krivičnopravni položaj

³ Srećković, Lj. (2009) Koncept restorativne pravde kao savremeni društveni odgovor na kriminalitet maloletnika, *Prevencija kriminala i socijalnih devijacija*, Beograd, str. 245-246.

⁴ Istraživanjem je obuhvaćeno 189 deteta na uzrastu od 10-18 godina i 132 zaposlenih u ustanovama.

⁵ Stevanović, I. (2009) Prevencija maloletničke delinkvencije i krivičnopravni okvir bitan za primenu programa prevencije, *Prevencija kriminala i socijalnih devijacija*, Beograd, str. 187-193.

⁶ Zakon je usvojen septembra 2005. godine a primenjuje se od 1. januara 2006. godine.

maloletnih učinilaca krivičnih dela. Donošenje ovog zakona učinjen je značajan korak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim dokumentima, od kojih su neki obavezujućeg karaktera⁷ i, istovremeno, u velikoj meri su ostvarene zakonodavne pretpostavke za izgradnju jednog novog sistema pravosuđa "pravosuđa za mlade". Pravosudni sistem za mlade temelji se na: pravima deteta, fokusiran je na prevenciju kao primarnom cilju i primenjuje principe restorativne pravde u cilju odvratanja mladih od formalnog sistema krivičnog pravosuđa i rešavanje konflikta u okviru lokalne zajednice. Posebna vrednost koncepta maloletničkog zakonodavstva ogleda se u ideji jačanja kompetencija i obučavanju svih aktera sistema "pravosuđa za mlade". U domenu kažnjavanje, uz isticanje da je svrha krivičnih sankcija prema maloletnicima da se nadzorom, pružanjem zaštite i pomoći, kao i obezbeđivanjem opšteg i stručnog osposobljavanja utiče na razvoj i jačanje lične odgovornosti maloletnika, na vaspitavanje i pravilan razvoj njegove ličnosti, kako bi se obezbedilo ponovno uključivanje maloletnika u društvenu zajednicu.⁸

Savremno maloletničko zakonodavstvo, kako u svetu tako i u nas, sadrži posebne odredbe koje su drugačije od zakonskih odredbi koje se primenjuju na odrasle prestupnike. Reforma sistema maloletničkog pravosuđa nametnula je i posebnu, značajniju ulogu policije u preduzimanju određenih radnji, u postupanju prema deci i u kontaktu sa maloletnim prestupnicima. Određivanje posebnog mesta policije u kontaktu sa maloletnim prestupnicima zasnovan je na pravima deteta i maloletnog lica, što zahteva od policije poštovanje etičkih standarda u postupanju sa maloletnim delinkventima. Takođe, policija ima obavezu da više radi sa decom potencijalnim prestupnicima gde je policija u stalnom i aktivnom kontaktu sa decom. Jedna od veoma bitnih uloga policije, po novom konceptu maloletničkog zakonodavstva, je potreba da policija posveti pažnju sagledavanju stanja, prevenciji i rešavanju problema na recipročnoj relaciji: učinilac-žrtva-društvo, odnosno model uspostavljanja balansa između žrtve i učinioca prestupa, kao i lokalne zajednice. U tom konceptu policija dobija sve značajniju ulogu u lokalnoj zajednici gde su se dosadašnja iskustva pokazala veoma dobrim. Ustvari, rad policije sa maloletnim prestupnicima podrazumeva, pored ostalog, motivisanost za rad u ovoj oblasti, stalno usavršavanje zasnovano na savremenim znanjima i iskustvima, sposobnost policije za uspostavljanje kvalitetne komunikacije sa maloletnim licima, fleksibilnost, tolerantnost i osećaj za problematiku.

Novim maloletničkim zakonodavstvom policija je dobila posebnu, značajniju ulogu u odnosu na raniji delokrug rada. Novim konceptom maloletničkog zakonodavstva, policija se mora specijalizovati za rad sa maloletnim prestupnicima, što zahteva posebnu edukaciju i specijalizaciju. U tom smislu njihovi predstavnici koji imaju primarnu odgovornost za preventivno delovanje

⁷ Obavezujućeg karaktera su Konvencija o pravima deteta i Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

⁸ Stevanović, I. (2009) Prevencija maloletničke delinkvencije i krivičnopravni okvir bitan za primenu programa prevencije, *Prevencija kriminala i socijalnih devijacija*, Beograd, str. 188.

u oblasti maloletničke delinkvencije i otkrivanje krivičnih dela učinjenih od strane dece i maloletnika moraju steći posebna znanja. Međutim, briga za ovu oblast nije isključivo briga specijalizovanih predstavnika ove službe, već šire društvene zajednice koja treba da stvori sve neophodne uslove za uspešnu prevenciju prestupničkog ponašanja mladih.

Ozbiljnija edukacija službenika kriminalističke policije započela je 2005. godine gde su policajci posebno osposobljeni za rad sa školskom decom i omladinom, po modelu radionica, u saradnji sa direktorima i psihološko-pedagoškim službama obrazovno-vaspitnih ustanova na teritoriji Srbije. Ciljevi ovih aktivnosti usmereni su, ka poboljšanju bezbednosti u obrazovno-vaspitnim ustanovama i njihovoj neposrednoj blizini i blagovremenom i objektivnom informisanju učenika o pravima i obavezama u skladu sa Konvencijom UN o pravima deteta. Takođe, tokom 2006. godine, u saradnji Ministarstva unutrašnjih poslova i beogradske kancelarije UNICEF, u okviru projekta "Šansa deci za promenu - Inicijativa za reformu maloletničkog pravosuđa u Srbiji", realizovano je devet regionalnih seminara namenjenih policijskim službenicima posebno osposobljenim za rad sa maloletnicima, na temu: "Psihološki i etički aspekti uspostavljanja odnosa poverenja i saradnje između policije i dece u kontaktu i/ili sukobu sa zakonom". Kao rezultat ove serije treninga, pripremljen je i publikovan priručnik "Deca i policija - Psihološki i etički aspekti uspostavljanja odnosa poverenja i saradnje između policije i dece u kontaktu i/ili sukobu sa zakonom".⁹

Zakon o policiji, u delu koji se odnosi na primenu policijskih ovlašćenja, propisuje posebne uslove za primenu ovlašćenja prema maloletnicima i mlađim punoletnim licima od strane ovlašćenih službenih lica koja su posebno osposobljena za rad sa maloletnicima. Takođe, propisano je da se policijska ovlašćenja prema maloletnom licu primenjuju u prisustvu roditelja ili staratelja, odnosno organa starateljstva. Kada se radi o posebnim slučajevima pozivanja, propisano je da se pozivanje maloletnog lica vrši dostavljanjem pisanog poziva preko roditelja ili staratelja. To su mere i postupci kojim se želi sačuvati integritet ličnosti maloletnika i stvoriti uslove za kontakt koji će razvijati poverenje maloletnika u policijskog službenika. U cilju normativnog uređenja postupanja policijskog službenika sa maloletnim prestupnikom, doneto je Uputstvom o postupanju policijskih službenika prema maloletnim i mladim punoletnim licima¹⁰, kojim je precizirana obavezna specijalizacija u smislu da sa maloletnim licima postupaju ovlašćena službena lica koja su stekla posebna znanja iz oblasti prava deteta, prestupništva mladih i krivičnopravne zaštite maloletnih lica. Dete se ne može pozivati u svojstvu osumnjičenog, prema njemu nije dozvoljena upotreba sredstava prinude, osim ako neposredno ugrožava sopstveni život ili život ovlašćenog službenog lica. U odredbama o postupanju policijskih službenika prema maloletniku, propisano je da se maloletnik može pozvati u svojstvu građanina i osumnjičenog. Prema njemu se mogu primenjivati zakonska ovlašćenja, kao što su: prikupljanje obaveštenja,

⁹ Stevanović, I., *Ibid*, str. 187-193.

¹⁰ Uputstvo se primenjuje od 1. maja 2006. godine

saslušanja u svojstvu osumnjičenog, dovođenje ako se ne odazove pozivu, lišenje slobode i sprovođenje sudiji za maloletnike, ispitivanje uz njegovu saglasnost i saglasnost roditelja i sl.¹¹ Imajući navedeno u vidu, Uprava kriminalističke policije MUP-a RS, preko svog Odseka za prevenciju i suzbijanje maloletničke delinkvencije, inicirala je uključivanje predstavnika organa unutrašnjih poslova u proces edukacije i izdavanja sertifikata organizovan od strane Pravosudnog centra za obuku i stručno usavršavanje, a u smislu sticanja posebnih znanja iz oblasti prava deteta, prestupništva mladih i krivičnopravne zaštite maloletnih lica. Na taj način policijski službenici, zajedno sa predstavnicima pravosudnog sistema, uključeni su u kontinuirani proces sticanja i provere znanja od 2005. godine.

Jačanje kompetencija i obučavanju svih aktera sistema "maloletničkog pravosuđa" jedan je od primarnih ciljeva kojih se ne može odreći ni jedna civilizovana država i od izuzetnog su značaja za smanjenje broja dece i maloletnih učinioca krivičnih dela, odnosno prevenciju maloletničkog prestupništva. Jedan od primarnih zadataka policije kao državne službe je i prevencija kriminala (član 1. stav 3. Zakona o policiji). Međutim, preventivno delovanje policije nezamislivo je bez saradnje ove službe sa svim službama i institucijama koje su snabdevene javnim ovlašćenjem za rad sa maloletnim licima. Ova saradnja ogleda se u dobroj komunikaciji, razmeni informacija, kao i u zajedničkom učešću u preventivnim aktivnostima i programima u ovoj oblasti. U tom smislu i policijski službenici moraju biti spremni da podele informacije, komuniciraju, odnosno da sarađuju sa svim drugim ovlašćenim službama i institucijama, nevladinim organizacijama radi što adekvatnije zaštite maloletnih lica, a pre svega u preventivnim aktivnostima u smislu prevencije maloletničkog kriminaliteta. Policija ima ulogu suzbijanja kriminaliteta na globalnom nivou i u funkciji je zaštite opštih društvenih vrednosti, i u tom smislu ona je aktivni subjekt u prekrivičnom postupku sa određenim opsegom prava i dužnosti u otkrivanju i razjašnjavanju krivičnih dela, učinilaca i žrtve. Za aktivnost policije u suzbijanju maloletničkog prestupništva neophodan je specifičan pristup koji zahteva poseban stepen edukacije policijskog službenika iz oblasti maloletničkog zakonodavstva, psihologije, kriminologije, pedagogije i drugih naučnih disciplina koje se bave mladim i njihovim ponašanjem. Zahtev za specijalizacijom odnosi se, kako na policajce tako i na sudije i javne tužioce za maloletnike koji postupaju u prvom stepenu, kao i na one koji će postupati u drugostepenom postupku. Sudije-porotnici, za razliku od ostalih predstavnika sistema u postupcima prema maloletnicima, ne prolaze posebne obuke, ali zakon nalaže obavezu da se sudije-porotnici biraju iz redova nastavnika, učitelja, vaspitača, odnosno drugih stručnih lica koje imaju iskustva u radu sa decom i mladima

Uloga policije u prevenciji maloletničkog prestupništva ostvaruje se putem permanentne saradnje sa roditeljima, usvojiocima odnosno staraocima, obrazovno-vaspitnim, socijalnim i zdravstvenim ustanovama, javnim tužilaštvom

¹¹ Jović, V. (2008) Policija kao aktivni subjekat u suzbijanju maloletničke delinkvencije, *Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd, str. 295-306.

za maloletnike, pravosudnim i organima za izvršenje zavodskih sankcija, medijima, nevladinim organizacijama, kao i drugim subjektima društvene zajednice koji se bave pravima deteta i prestupništva mladih. Na taj način, policijski službenici uzimaju aktivno učešće i mesto multidisciplinarnog člana institucije koja daje svoj doprinos na sprečavanju svih događaja u kojima se deca i maloletnici pojavljuju kao izvršioci krivičnih dela i prekršaja ili su oštećeni navedenim inkriminiranim radnjama. Jedan od aktuelnih modela preventivnog rada policije na međunarodnom planu, ali i u našoj zemlji, jeste Community Policing (Policija u lokalnoj zajednici). Cilj ovog modela rada je prevencija kriminaliteta i sličnih problema koji podrazumeva neposrednu odnosno dvosmernu komunikaciju građana i policije na lokalnom nivou. Policijski službenici, u saradnji sa građanima, angažuju se radi rešavanja problema delinkvencije realizovanjem preventivnih programa koji su u skladu sa socijalnim problemima lokalne zajednice. Policijski službenici koji su stekli posebna znanja iz oblasti prava deteta, prestupništva mladih i krivično-pravne zaštite maloletnih lica, u saradnji sa direktorima i psihološko-pedagoškim službama obrazovno-vaspitnih ustanova na teritoriji Republike Srbije realizaciju preventivne aktivnosti kod školske dece i omladine, po modelu radionica.

Preventivno postupanje i preventivno delovanje omogućava blagovremeno otklanjanje svih uzroka i uslova koji bi onemogućili potencijalne delinkvente od protivpravnog ponašanja uopšte. Pojedini autori pod prevencijom kriminaliteta podrazumevaju sistem mera i aktivnosti usmerenih na otklanjanje neposrednih objektivnih i subjektivnih uslova i okolnosti koji utiču na vršenje kriminaliteta.¹²

ZAKLJUČAK

Prestupništvo maloletnika je kompleksan psihološki, sociološki, kriminološki i medicinski problem koji je specifičan u odnosu na kriminalitet odraslih osoba. Ozbiljnost fenomenena prestupničkog ponašanja maloletnih lica zahteva naučne rasprave i promišljanje o mogućim uzrocima, oblicima i efektima maloletničke delinkvencije. Etiološko tumačenje maloletničkog prestupništva vezuje se za tumačenje opšteg kriminaliteta kao ozbiljnog društvenog fenomena koji ugrožava vrednosni sistem jednog društva, odnosno civilizacije. U savremenom društvu suočavamo se sa porastom maloletničkog prestupništva, praćeno pomeranjem starosne granice, recidivizmom i sve agresivnijim ponašanjem mladih, što neminovno dovodi u pitanje efikasnost postojećeg sistema krivično-pravnog reagovanja.

Usvajanjem Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica u Srbiji se, po prvi put, maloletničko pravosuđe uređuje kao poseban sistem i u tom smislu reguliše celokupan krivičnopravni položaj maloletnih učinilaca krivičnih dela. Donošenje ovog zakona učinjen je značajan

¹² Nikolić, Z. i Joksić, I. (2011) Maloletnička delinkvencija, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, str. 109-110.

korak u usklađivanju domaćeg zakonodavstva sa međunarodnim dokumentima, od kojih su neki obavezujućeg karaktera i, istovremeno, u velikoj meri su ostvarene zakonodavne pretpostavke za izgradnju jednog novog sistema pravosuđa "pravosuđa za mlade".

Maloletničkim zakonodavstvom policija je dobila posebnu, značajniju ulogu u odnosu na raniji delokrug rada. Novim konceptom maloletničkog zakonodavstva, policija se mora specijalizovati za rad sa maloletnim prestupnicima, što zahteva posebnu edukaciju i specijalizaciju. U tom smislu njeni predstavnici koji imaju primarnu odgovornost za preventivno delovanje u oblasti maloletničke delinkvencije i otkrivanje krivičnih dela učinjenih od strane dece i maloletnika moraju steći posebna znanja. Međutim, briga za ovu oblast nije isključivo briga specijalizovanih predstavnika ove službe, već šire društvene zajednice koja treba da stvori sve neophodne uslove za uspešnu prevenciju prestupničkog ponašanja mladih. Jedan od primarnih zadataka policije, kao državne službe, je i prevencija kriminala. Preventivno delovanje policije zasniva se na saradnji sa svim službama i institucijama koje su snabdevene javnim ovlašćenjem za rad sa maloletnim licima. Ova saradnja ogleda se u dobroj komunikaciji, razmeni informacija, kao i u zajedničkom učešću u preventivnim aktivnostima i programima u ovoj oblasti.

LITERATURA

1. Hrnčić, J. (2009) *Prestupništvo mladih-rizici, tokovi i ishodi*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
2. Ignjatović, Đ. (2008) Fenomenologija i etiologija kriminaliteta maloletnika, *Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije*, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
3. Jović, V. (2008) Policija kao aktivni subjekt u suzbijanju maloletničke delinkvencije, U: *Krivičnopravna pitanja maloletničke delinkvencije*, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
4. Nikolić, Z. i Joksić, I. (2011) *Maloletnička delinkvencija*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
5. Simeunović-Patić, B. (2009) Obeležja kriminaliteta maloletnika u Srbiji i perspektive adekvatnog društvenog reagovanja, U: *Prevenција kriminala i socijalnih devijacija*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
6. Stevanović, I. (2009) Prevenција maloletničke delinkvencije i krivičnopravni okvir bitan za primenu programa prevencije, U: *Prevenција kriminala i socijalnih devijacija*, Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
7. Žunić-Pavlović, V. (2010) Savremeni pristupi u prevenciji i tretmanu poremećaja ponašanja, U: *Prevenција i tretman poremećaja ponašanja*, Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.

POLICE ROLE IN PREVENTION OF JUVENILE DELINQUENCY

This work investigates problems of juvenile delinquency, its characteristics, manifestation, and the role of police in its prevention. In this paper, a short overview of the legal framework in Serbia, is given. The problem of juvenile delinquency, its characteristics, forms of expression and role of police is essential for the adoption and implementation of prevention programs of juvenile delinquency. According to the new Law on Juvenile Offenders and Criminal Protection, the Police role in juvenile delinquency prevention has become significant and substantially different from current practice. Police treatment of juvenile offenders is based on the Law of Child and Minor Rights. The Police is obligated to be in constant and active contact with potential juvenile delinquents. The main roles of the Police, by the new concept of juvenile legislative, are consideration of current situation, prevention and resolving problems, based on a relation between perpetrator-victim-society. The Police work with minors includes: motivation, constant knowledge improvement, ability to establish communication, flexibility, tolerance, and understanding the problems of youth.

KEY WORDS: juvenile delinquency / police role in prevention / police treatment of juveniles / legal framework / protocol of police conduct.